(המשך מעמוד 11)

המניעים שנויים במחלוקת, ויתכן כי אנשים שונים בצמרת לח"י ייחסו לרצח מטרות שונות, הן לפני מעשה, הן אחריו.

שמיר ראה בו, כנראה, סעולה משוטה של מילחמה בבריטים. ואילו יליד־מור טען לאחר־מכן כי נועדה לסמל את המילחמה באימפריאליזם בכלל, ולהוכיח לעמים הערביים כי מילחמת המחתרת העברית היא מילחמה נגד הקולוניאליזם.

ואכן, שני אליהו — אליהו בית־צורי ואליהו חכים — שביצעו את המעשה ושנעצרו מייד, כמעט במיקרה — הפכו גיבורי הנוער המצרי, ששנא את הכובש הבריטי. מישפטם הפך מוקד חברתי, והממשלה המצרית ניסתה להתחמק מן הצורך להוציאם להורג. היה דרוש לחץ כביר מצד וינסטון צ'רצ'יל, ידידו האישי של מוין, כדי לשכנע את המצרים לבצע את פסק־הדין.

אליהו בית־צורי נאם במישפט נאום אנטי־אימפריאליסטי מובהק, שנועד לרכוש את אהדת הערבים. היתה בנאום זה נימה כנענית חזקה, כי בית־צורי היה במשך זמן־מה נתון להשפעתה של קבוצת־הכנענים. מייסד קבוצה זו, המשורר יהונתן רטוש, היה בשעתו מקורב מאוד לאברהם שטרן.

שמיר עצמו היה רחוק מאוד ממגמות אלה. הוא היה ונשאר אנטי־ערבי, והדיבורים של לח"י נגד האימפריאליזם היו, בעיניו, רק טכסים תעמולתי.

כבר אז הסתמן הקרע, שהתגלה אחרי היציאה מן המחתרת. יליד־מור הלך שמאלה, הפך אחד הדוברים העיקביים של מחנה־השלום הישראלי, דגל בהקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל ובהתקרבות לברית־המועצות. כאשר נפטר, נאם שמיר על גופתו נאום־הספד שבו הגדיר שנים חשובות אלה בחייו של יליד־מור כ„ביזבוז".

איש מן האנשים שהחליטו על רצח מוין לא הכיר אותו. בעיניה, היה דמות רחוקה. הם ידעו כי חלש על המימסד הבריטי במרחב. שסגר את השערים לפני הפליטים מאירופה. יתכן שידעו כי יואל בראנד, האיש שהביא מהונגריה את הצעת אדולף אייכמן להחליף יהודים במשאיות, הובא אל מוין, שדחה את הרעיון.

הם לא ידעו כי באותם הימים כבר הסך מוין תומך נלהב ברעיון הקמתה של מדינה ליהודים. המעשה הראוותני ביותר של לח"י ושמיר היה לא רק חסר תוכן פוליטי, אלא שירת מטרה הסוכה מזו שהתכוונו אליה.

תוצאה אחרת היתה התפרצות אנטי־ציונית חמורה של וינסטון צ'רצ'יל הכל־יכול, שהיה עד אז ידיד־הציונות.

גם זה לא הדאיג את שמיר. הוא המשיך בפעולתו, מעודד מהצלחתו הגדולה.

מעט אחרי רצח הלורד מוין עברו בני הזוג שמיר להתגורר בבני־ברק, ושולמית שמיר מספרת: „שכרנו שם צריף בפרדס. יצחק גידל זקן והתראה כאחי־בעלי. „בעלי" היה אחד הבחורים ששימש ליצחק כהסוואה, וגר איתנו באותו צריף. נולד בני יאיר. בעל הפרדס, שניחש כנראה מי אנחנו, נוהג היה לומר: „רמיון כזה בין הילד לבין אחי־אביו עוד לא ראיתי..."

● „זהו יזרניצקי!"

ב אותה תקופה פעל יצחק שמיר לשיכלול כוח־הלחימה של לח"י. חברי לח"י עברו, בהתאם להנחיותיו, קורס־לחימה, שכו שולבו לימודים ואימונים, תוך צמידות של יום ולילה לכלי־הנשק.

אחת ממטרות האימונים הללו היתה בחינת יחסי־אנוש בין חברי־המחתרת. באותה תקופה החלו להצטרף יותר ויותר חברים ללח"י. במקביל גדל סדר־הגודל של פעולות האירגון.

בנקודה מסויימת הקנתה ליצחק שמיר תחפושתו ביטחון מופרז, שאינו תואם לאופיו, ולתביעותיו מלוחמיו.

כאשר נודע לאנשי המודיעין של לח"י שבכוונת הבריטים להטיל עוצר מלא בתל־אביב, תוך חיפושים מדוקדקים לעקוב אחר הפעולות של כל לוחם, להדריך, לבדוק בדיקה מדוקדקת כל תוכנית־פעולה.

„מיכאל ידע את מבואותיה של תל־אביב ואת כל החצרות המפולשות, שאפשר לנצלן בעת נסיגה מפעולה כדי להטעות את הרודפים ולהימלט מהם.

„האירגון היה מבוסס על תאים מצומצמים, שלהלכה לא היה צריך להיות קשר ביניהם, כדי למנוע דליפת ידיעות על הנעשה בתוך התנועה. עם התרחבות התפקידים המילחמתיים הכרח היה להפגיש תאים אחדים לפעולה משותפת. אף על פי כן לא רופף מיכאל את הפיקוח על האנשים, אלא הגביר אותו בשביל למנוע רפיון ועבירות על כללי הזהירות.

„שיטה זאת הניבה תוצאות טובות. הלוחמים, שהגורל הציבם בזרקורי הציבור, נמצאו בשלים ומושלמים במעלות רבות. כל אחד מהם היה, בעיני הקהל, אגדה בלתי־נתפסת..."

● בריחה מאריתריאה

ע ם הגיעו למחנה־המעצר באריתריאה, החל יצחק שמיר מייד בפעילות למען בריחתו מהמחנה. ציוות־חפירה שבו לחפור מינהרות, שאותן חדלו לחפור אחרי שאחדים הצליחו להימלט וניתפסו. בין החופרים היה מרדכי ציפורי, שר־התיקשורת הנוכחי, שניסה כעבור שנים רבות להזעיקו בשעת הטבח במחנות צברה ושאתילא.

הבעייה העיקרית של הבריחה ממחנה־המעצר באריתריאה החלה רק אחרי היציאה ממינהרת הבריחה. כפי שהגדיר זאת שמיר שנים מאוחר יותר: „אתה יוצא מהמחנה ונתקע בתוך הג'ונגלים של אפריקה, כאשר האיזור כולו, אלפי קילומטרים, נמצא בשליטה בריטית. ומכל נקודה יחזירו אותך בכבוד למחנה־המעצר..."

אלא שתושייתו של יצחק שמיר עמדה לו גם כאן.

בעזרת קשר שיצר אם אזרח איטלקי שהתגורר באסמרה תיכנן, ביחד עם אריה בן־אליעזר, מסלול־מליטה שהיה צריך להובילם הוכרז על עוצר מוחלט למשך ארבעה ימים, והוחל בסריקה מבית לבית, כדי לגלות את ראשי המחתרות.

מתאר זאת יצחק שמיר: „כאשר נכנסו אנשי הבולשת את ביתי, תקע בי קציך־הבולשת מרטין מבט אחד — קצר, חד ונוקב. זה הספיק. „זהו יזרניצקי — אמר לשוטרים — קחו אותו..' שלפתי את תעודות־הזהות המזוייפת שלי עם השם שמיר. מרטין חייך. היה לו חוש לא־נורמאלי לזיהוי אנשים, שנבע מזיכרון חזותי מדהים..."

יצחק שמיר הועבר לרפיח, משם לירושלים, שבבית־הכלא שלה נכלא שבועיים בצינוק: „השבועיים האלה היו מצויינים. בפעם הראשונה, לאחר שנים רבות, ישנתי, ישנתי וישנתי..." כעבור שבועיים הועבר שמיר, במפציץ מדגם האליפאכס, אל מחנה־המעצר באריתריאה.

בטרם נלקח, הספיק להעביר לחבריו את הידיעה שהיה זה הקצין מרטין שעצר אותו. כעבור זמן קצר הוצא מרטין להורג על־ידי לח"י.

על מה שעבר עליה אחרי מעצרו של יצחק שמיר, מספרת שולמית: „למן אותו יום, הפסיקו השכנים לדבר אתי. הם בזו לי בגלוי, נידו אותי ואת ילדי בן שמונת החודשים. היתה תקופה קשה. הייתי בודדה, סגורה ומסוגרת בתוך החדר. האדם היחידי שעימו החלפתי דברים היה הילד. לפעמים חששתי, שאשכח את תורת הדיבור..."

על השנתיים וחצי, שבהם פקד יצחק שמיר על פעולות האירגון, כותב נתן יליד־מור בסיפרו: „עם מאסרו של מיכאל חל שינוי יסודי בצורת האירגון של המחתרת. מיכאל השתית את התנועה על יסודות של קונספירציה כמעט מושלמת. והשליט בה חוקים של נוהג שהתאימו לקבוצת־קושרים, המחופרת היטב מתחת לפני השטח, שאנשיה מגיחים במפתיע להנחית את מכותיהם באויב.

„בברחו ממיזרע התחיל כמעט הכל מבראשית. בהיותו חרד למניעת כישלונות, ראה צורך לבקר כל פרט, לפקח על כל אדם. מבית־לבית, הוא סיפר: „ראגתי שאנשים שלנו יעזבו את מקומותיהם בתל־אביב, ויתפזרו במקומות שונים בארץ. אני החלטתי להישאר בבית. הייתי נשוי. היה לי ילד. ילד של מחתרת. חייתי בהרגשה כי המסווה שלי יגן עלי גם הפעם..."

ב„שבת השחורה" הוקפה תל־אביב ב־20 אלף חיילים בריטיים,

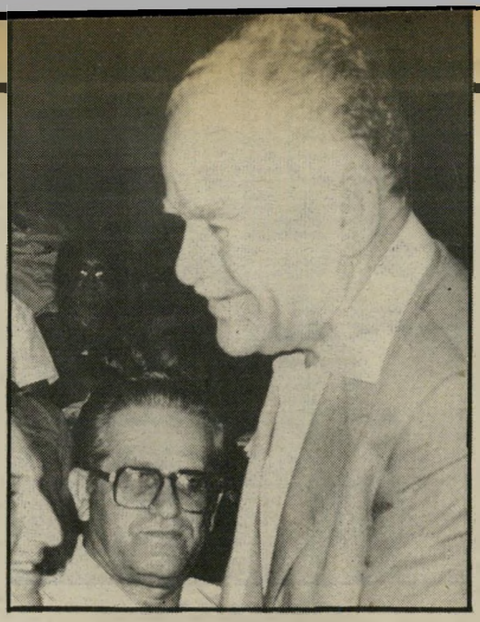

שמיר עם ציפורי
מי שיקר?

יו"ר־הכנסת שמיר עם הנשיא אנוור אל־סאדאת
נגד קמפ דייוויד

שר־החוץ שמיר עם הנשיא רגן
נגד חוזה השלום עם מצרים

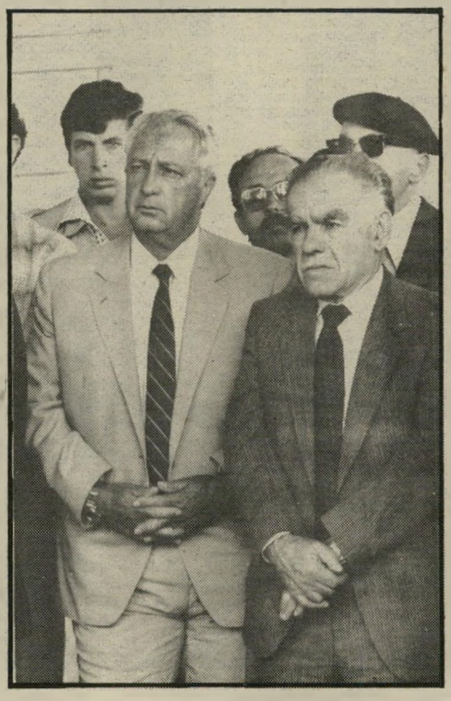

שמיר ושרון
הקצה הימני של הימין